

5. Панченко С.М. Залучення громадськості до спостережень за станом довкілля // Підсумки залучення громадськості до спостережень за станом довкілля в Деснянському біосферному резерваті / наук. ред. Р.І. Бурда. Суми: Університетська книга, 2020. С. 33-42.

6. Природно-заповідний фонд Сумської області: Атлас-довідник / [уклад.: Р.В. Бойченко, В.В. Вертель, О.Ю. Карлюкова та ін.]. 2-е вид., випр. та допов. К.: ТОВ «Українська Картографічна Група», 2019. 96 с.

РОЗВИТОК ТУРИЗМУ У СІЛЬСЬКІЙ МІСЦЕВОСТІ СУМСЬКОЇ ОБЛАСТІ В УМОВАХ РОСІЙСЬКО-УКРАЇНСЬКОЇ ВІЙНИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ НА МАЙБУТНЄ

Рейманн М.¹, Корнус О.Г.², Венгерська Н.С.³, Корнус А.О.², Паланг Х.¹

¹ Талліннський університет (Естонія)

² Сумський державний педагогічний університет імені А.С. Макаренка

³ Запорізький національний університет

mart@tlu.ee, zavgeogr@sspu.edu.ua, a_kornus@ukr.net, nataljavengerskaja@ukr.net

В умовах російсько-української війни прифронтові громади несуть суттєві як матеріальні, так і нематеріальні втрати. Це стосується і розвитку туризму, який до війни активно розвивався по всій території України. Після початку російського вторгнення туризм, як і більшість інших видів економічної діяльності, зазнав кардинальних змін. На одних територіях він змінив сферу діяльності, наприклад, на волонтерство, на інших - припинив своє існування. Але для сільських прифронтових громад розвиток туризму у майбутньому може стати значним економічним підґрунтям для розвитку і залучення інвестицій, що обумовлює науковців досліджувати більш детально зміни, що відбуваються у сфері сільського туризму в умовах війни та перспективи його післявоєнного відновлення.

Одним із прикладів міжнародного співробітництва у сфері науково-дослідницької роботи про сільський туризм в умовах війни є співпраця між естонськими (Талліннський університет) та українськими вченими (Запорізький національний університет, Криворізький державний педагогічний університет, Сумський державний педагогічний університет імені А. С. Макаренка, Харківська державна академія культури). Міжнародна естонсько-українська дослідницька група за підтримки Естонського дослідницького агентства ініціювала та провела соціологічне опитування «Розвиток українських прифронтових громад і туристичного бізнесу в умовах війни та стратегії на майбутнє» з 2 по 15 лютого 2023 року серед власників туристичного бізнесу,

працівників закладів туристичної інфраструктури та атракцій, представників громадських організацій туристичного спрямування та виконавчої влади, яка координує туристичну діяльність на прифронтових територіях України (Запорізька, Донецька, Харківська, Дніпропетровська та Сумська області) [1].

Соціологічне опитування включало 25 запитань закритого та відкритого типу з використанням інструменту Google-форма щодо різних напрямів діяльності туристичного бізнесу та локації туристичного бізнесу (міська та сільська місцевість). Для розрахунків, обчислень та графічних побудов використано комп'ютерну програму Microsoft Excel 2010 та програму SPSS Statistics V21.0. Загалом кількість респондентів із Сумської області становила 20,1% осіб з загальної чисельності опитаних, з них 31% - це жителі сільської місцевості. Але незважаючи на це, проаналізувавши їх погляди на сучасний стан та побажання, можна спрогнозувати подальший розвиток туризму на території Сумського регіону.

За даними опитування [1] було встановлено, що до війни головною особливістю туристичного бізнесу сільської місцевості Сумської області була організація туристичних походів, екскурсійна діяльність та проведення івентів туристичного спрямування. Серед основних видів туризму переважали турагентська діяльність 25%, організація туристичних походів 25%, екскурсійна діяльність 25%, проведення івентів туристичного спрямування та інше (25%).

На думку респондентів, до початку військових дій на території області найбільшим попитом користувалися культурно-пізнавальний туризм (30,3%); етнокультурний (13,2%), фестивальний та подієвий (11,8%), спортивний та активний (10,5%). Однак, від початку війни у громадах регіону відбулися зміни туристичної галузі, так як: знизився рівень інтересу до відвідування туристичних об'єктів (50%); атрактивні туристичні об'єкти перестали функціонувати або приймати туристів (25%); знизився рівень платоспроможності населення (75%). 25% респондентів зазначили, що деякі туристичні локації зазнали суттєвих пошкоджень. 25% указали, що активізувалася співпраця між волонтерами, громадами та представниками туризму.

Серед проблем, з якими довелося зіткнутися представникам туризму у сільській місцевості Сумської області є припинення діяльності підприємств, відсутність економічної рентабельності, зниження попиту на туристичні послуги, туристичні об'єкти, з якими був пов'язаний бізнес, потрапили в зону окупації або активних бойових дій і стали недоступними, працівники або ж

виїхали за кордон, або стали до лав ЗСУ на захист України від російських загарбників тощо.

Аналізуючи відповіді по різних видах туризму, які б на думку респондентів були перспективними чи неперспективними в майбутньому, після перемоги України, то жителі сільської місцевості в Сумській області вважають перспективним розвиток сільського виду туризму, фестивального та подієвого, культурно-пізнавального (100%). Перспективними напрямками розвитку туризму є екологічний (75%), етнокультурний (75%), релігійний (50%), спортивний та оздоровчий (50%), військовий (50%), екстремальний (50%) та гастрономічний (50%). Щодо перспектив розвитку креативного туризму, то думки розділилися по 50% за і проти. Неперспективними видами туризму після закінчення війни, на думку респондентів сільської місцевості, є промисловий, діловий та темний туризм (по 75% опитаних відповідно).

Для того, щоб розвивати туризм у сільській місцевості Сумщини, респонденти вважають за необхідне удосконалити знання з проєктної та грантової діяльності (100%); впроваджувати нові цікаві туристичні пропозиції (75%); проводити ефективну рекламу в соціальних мережах та роботу з цифровими платформами (75%); створювати якісний сервіс за помірними цінами (75%); залучати внутрішніх і зовнішніх туристів (50%), співпрацювати з громадою та бізнесом (50%) та здійснювати фандрайзінг (залучення коштів) (50%).

На думку респондентів, які проживають у сільській місцевості, створення туристичних кластерів є важливою умовою розвитку туристичного бізнесу в області, а саме для туристичних об'єктів Сумщини одним з пріоритетів у цьому є отримати кращий доступ до ресурсів (100%) та досягти переваг у розробці продукту (100%).

Аналізуючи думки респондентів щодо загроз у розвитку туризму в громадах області, то до найбільших загроз 50% опитаних віднесли втрати матеріальних культурних цінностей в окупованих та прифронтових територіях та негативний імідж території збройного конфлікту для громади (50%). Високий рівень загроз, на думку 75% опитаних є в загрозі суттєвого погіршення матеріальної спроможності клієнтів, втрати етнокультурної ідентичності народів в окупованих народів та прифронтових територіях і у високій замінованості територій громад. 50% учасників опитування до високого рівня загроз відносять відтік кваліфікованих кадрів за кордон. У той же час 50 % опитаних вважають, що низький рівень загрози для їхніх громад має деструктивний вплив російської пропаганди, русифікації та загроза знелюднення території.

Серед питань анкети було встановлення думки респондентів щодо перспектив розвитку туризму у сільській місцевості Сумської області. На думку опитаних головними перспективами розвитку є відновлення функціонування туристичних локацій (100%) та можливість модернізувати туристичні об'єкти за рахунок грантових коштів (50%). Серед можливостей розвитку туристичного бізнесу в сільській місцевості Сумської області до перспективних напрямів розвитку туризму після війни респонденти відносять залучення фінансування та стимулювання інвестицій від вітчизняних та міжнародних партнерів (75% опитаних), розробку нових туристичних продуктів, моніторинг, просування, маркетинг локацій та впровадження цифрових (Digital) інструментів (50%), відновлення туристичної інфраструктури та отримання консультативних послуг опитаними сільської місцевості Сумської області (66,7% респондентів).

Отже, для відновлення туристичної діяльності у сільській місцевості та при розробці стратегії повоєнного і післявоєнного розвитку туризму, органам державної влади потрібно враховувати думку працівників сфери туризму. Для відновлення туристичної сфери у сільській місцевості Сумської області, після перемоги України туристичному бізнесу варто зосередитися на розвитку туристичної інфраструктури, відновленні пошкоджених туристичних об'єктів; розробці нових видів туристичних послуг, залучення іноземних партнерів тощо.

Список використаних джерел

1. Розвиток українських прифронтових громад і туристичного бізнесу в умовах війни та стратегії на майбутнє : звіт за результатами міжнародного естонсько-українського дослідницького проекту (проміжн.) / кер. Март Рейманн. 2023. 120 с.
2. Рейманн М., Венгерська Н., Корнус О., Пацюк В., Холодок В., Паланг Х. Розвиток українських прифронтових громад і туристичного бізнесу в умовах війни та стратегії на майбутнє: презентація результатів міжнародного естонсько-українського дослідницького проекту. 2023. URL: <https://sites.google.com/view/ukrfrontlinetourism/%D1%80%D0%B5%D0%B7%D1%83%D0%BB%D1%8C%D1%82%D0%B0%D1%82%D0%B8-%D0%B4%D0%BE%D1%81%D0%BB%D1%96%D0%B4%D0%B6%D0%B5%D0%BD%D0%BD%D1%8F?authuser=0>

ОСВІТНІЙ ПОТЕНЦІАЛ САДУ ТРОЯНД НАЦІОНАЛЬНОГО БОТАНІЧНОГО САДУ ІМЕНІ М.М. ГРИШКА НАН УКРАЇНИ

Рубцова О.Л., Чувікіна Н.В., Чижанькова В.І.

Національний ботанічний сад імені М.М. Гришка НАН України
olenarubtsova@gmail.com

Експозиційно-колекційна ділянка Сад троянд Національного ботанічного саду ім. М.М. Гришка (розарій) – найбільша в Україні. Загальна площа «Саду